

Според повечето автори - от "pars" (на латински "част"), според други - от други латински термини (partire) "разделяй". Вероятно и в двете твърдения има доза истина, тъй като "партията" в политическия живот представлява част от общото - обединение на гупа съмишленици. Същевременно политическата партия отразява разделението на обществото на различни класи, социални и религиозни общности, на противопоставящи се политически групи и лидери. Вторият термин насочва повече към последиците от възникването и съществуването на политическите партии. Той също така отразява по - точно същността на острите теоритически спорове, зараждащи се сред филисовските и другите теоритици в периода на Просвещението, които правят първите опити да изследват феномена "партия" в политическия живот.

Основният посредник между гражданското общество и държавните институции в либералните демокрации са политическите партии. Политическите партии в най - голяма степен са свързани с цялостния цикъл на прихващане и отразяване на социалните интереси на входа на политическата система и превръщането им в краен продукт на политическия процес на изхода.

Сред всички причини и фактори, обясняващи възникването на политическите партии, се открояват следните.

Първият основен фактор е свързан с развитието на човешката цивилизация и политическите отношения, които създават фундаменталните условия за възникване на политическата партия. Това е преди всичко процесът на автономизиране на гражданското общество в периода на разпадане на феодалната държава.

Утвърждаването на парламентарните институции предизвикват постепенно и необходимостта от създаването на специфични обединения за представителство на основни социални интереси законодателните събрания.

Други фактори влияещи върху възникването на политическите партии са дълбоките социални разслоения и конфликти. Те пораждат необходимостта от политическо решение чрез дейността на политическите партии. Това са политически кризи, военни конфликти, религиозни и духовно - идейни разслоения, етнически и национални вражди и конфликти, свързани с трайни изменения базисни институции на обществото.

Най - важното е, че тези фактори засягат огромни маси хора, значими социални гупи за продължителен период от време и за това те са особено важна предпоставка за появата и дейността на политическите партии.

Има и ситуационни, временни фактори, при които възникват политически партии като реакция на случайно, периодично появил се в обществените отношения проблем или конфликт. Това е особено типично при преходни условия, когато социалните и политически отношения тепърва се изграждат и нямат нужната стабилност, нито са подплатени от относително утвърдена социална структура и интереси.

Специфични Вътрешнопартийни фактори, свързани с еволюцията на партийната организация, на отношението между отделните групи в нея, на партийния елит, могат също така да повлияят върху отвърждаването или разпадането на дадена политическа система.

Процесът на възникване и установяване на политическите партии минава през четири основни етапа, отразяващи последователно развитието на парламентарната демокрация.

Първият етап се характеризира с възникването на предпартийни образования, наподобяващи фракционни нетрайни политически сдружения в парламентарните институции по повод на възникващи конфликти и сблъсъци в обществото. Основната отличителна черта на предпартийните сдружения е техният спонтанен характер, липса на трайна организационна структура или платформа, и най - важното липса на електорална база извън стените на парламента, в условие на неразвита демократическа и политическа система.

Втория етап е свързан с "излизането" на партиите извън парламента и сформирването на организационни структури, обхващащи симпатизантите и електората. Това е период на експанзия на партиите свързан с разширяването на избирателното право и възникването на масовата демокрация.

При този етап настъпва по - значително идейно разслоение и профилиране на партиите - либерални и консервативни, демократически и републикански и пр.

Третият етап е свързан с утвърждаването и консолидацията на партиите като политически организации, заемащи специфично място в политическия процес. През този етап политическите партии се утвърждават в повечето държави демократични режими като съставен компонент на политическия процес и постепенно се превръщат в главен посредник между гражданското общество и държавата.

Четвъртият етап е свързан с институционализацията на партиите и превръщането им в обект на конституционни и законови разпоредби, с които те биват легитимирани като съставен компонент на демократическата политическа система. С това те получават своеобразни законови гаранции за нормалното им функциониране, за да могат те реално да отразяват социалните интереси в обществото и ефективно да ги транслират управленските структури на държавата.

Друг съществен аспект на организационната характеристика и състоянието на политическата партия и функционирането на вътрешнопартийната демокрация. Вътрешнопартийната демокрация се изразява преди всичко в правата и задълженията на членовете при определяне на партиината политика и избора на партиините ръководства.

Членството в демократичните партии е доброволно и не е свързано с особенни формалности и изисквания. Най-характерното задължение на членовете на дадена партия е плащането на определен членски внос. членството по принцип е само индивидуално, с изключение на някои партии, в които е въведен принципът на колективно членство.

Проблемите на вътрешнопартийната демократизация са свързани и със съществуването на вътрешнопартийни течения и групировки, както и до техните възможности за въздействие върху партиината линия и програма. Политическите партии могат да се типологизират според степента на автономност на вътрешнопартийните течения и фракции. В тази насока разнообразието е твърде голямо.

Въпросът за гаранциите и формите на вътрешнопартийната демокрация е изключително деликатен. Той е свързан с намирането на мярката между възможността

за изява на основните права и свободи на гражданите като индивиди, направили своя избор да членуват в дадена партия, и изискванията на колективната воля, необходима за функционирането на политическата партия като доброволно сдружение на единомишленици. Участието в дейността на дадена партия налага определена готовност за подчиняване и съобразяване с колективните решения на ръководните органи. Затова възникващите различия и противоречия между членовете и групите в политическата партия трябва да се решават чрез механизми и форми, които да гарантират постоянната възможност за тяхната изява и участието им при вземането на решения чрез демократични процедури, даващи нужните права на изпадналите в малцинство партийни членове. Нарушаването на тези процедури, характерни за вътрешнопартийната демокрация води до опасност от авторитарни тенденции и в крайна сметка до отчуждаването от партията на потенциални привърженици и членове. Но което е по - важно - липсата или ограничаването на вътрешнопартийната демокрация поставя в невъзможност политическата партия да осъществява основните си функции в политическия процес като свързващо звено между гражданското общество и държавното управление, като институция, която е призвана да реагира на многообразните интереси и конфликти в обществото и да ги реализира чрез инструментите на властта.

Партийните системи имат важен принос във функционирането на демокрацията, поне в истинските плуреалистични демокрации. Според Р. Дал той може да се характеризира в три направления:

Първо, те улесняват и спомагат за ефикасния обществен контрол върху властимащите и по този начин влияят върху решенията на правителството и другите политически сили.

Второ, те помагат на съвкупността от гласоподавателите да направят по - рационален и ефективен политически избор.

Трето, те спомагат за мирното регулиране на политическите конфликти в обществото с помоща на легални демократични средства.

Най - важният принос, който партийните системи имат за развитието на демокрацията, не се състои във вътрешната дейност на отделните политически партии, а във вътрешното им влияние - в борбата за гласове - организацията на избори и законодателното тяло, засилване на контрола на опозицията на контрола на една

партия над друга и оказване на "помощ" на малцинство да неутрализира ресурсите на мнозинството.

Демократичната система не може да функционира ефективно без упражняване на контрол и принуда над управляващите, гарантирани от непрекъснато наличните контрапредложения, но днес вече е очевидно, че плуреализмът на партийните системи нито е достатъчната, нито е най - важната характеристика на демокрацията. Очевидно е също така, че функцията, изпълнявана от политическите партии и политическите системи по - рано изграждането на центрове за кристализиране на идеи, възгледи, програми и алтернативи, днес не е и не може да бъде добре изпълнена и за това е необходимо да се търси друго решение на този проблем. Политическите партии и партийните системи са необходими за целите на текущият контрол върху властта, за осигуряване на възможност за промяна и регулиране на политическите конфликти. Но всички други техни функции демократично общество с високо равнище на политическа култура могат да се осъществят с много по - голям ефект от други институции и организации. Развитието на демократичните системи постепенно ориентира политическите партии към това да бъдат общност от различни групи и институции, които им дават пълномощията си да представляват техните интереси само и единствено в сферата на борбата за власт на централно равнище, т.е. на равнище държава. Докато местните, професионалните, обществените, културните и накрая икономическите въпроси трябва да се решават от групи и институции, организирани именно за тези, а не за други специфични цели.

Намаляващото значение на политическите партии се свързва и с развитието на демокрацията, и със заздравяването на обществения консенсус. Политическите партии в демократичните държави си съперничат за властта, но по принцип приемат все по - голям кръг от формите на демократичното устройство. Това означава, че не съществува противоборство между вижданията за демократично устройство, а приемането на властта от партиите в опозиция не се отъждествява с гражданска война или със социална революция.

Политическите партии са едни от най - динамичните компоненти на политическата система на либералната демокрация. Затова осъществяването на техните основни функции зависи от това доколко те адекватно и навременно се адаптират към предизвикателствата на времето. Последните десетилетия са период на дълбоки изменения на условията, при които функционира демокрацията, и това пряко засяга дейността на политическите партии в най - развитите демокрации.

Досега либералната демокрация не е изнамерила адекватния заместител на политическите партии като посредник между държавните институции и гражданското общество. Докато съществува представителната демокрация, политическите партии с тяхното многообразие от функции ще са онзи незаменим компонент на политическата система, който дава възможност на гражданското общество да изразява и в крайна сметка да провежда чрез държавните институции своите потребности, интереси и ценности. Чрез партиите се преодоляват острите конфликти, търсят се пътища към консенсус и се създава ред за осъществяване на публичната политика посредством органите на централната и местната власт.

Партиите са основен фактор на консолидирането на българската демокрация. Тяхната историческа оценка ще бъде в зависимост от това доколко те в следващото десетилетие ще съумеят да се превърнат във фактор не само на нормализация на политическия живот, на цивилизовано решаване на основните проблеми на държавата, но и на трайно легитимиране на демокрацията в общественото съзнание.